

یادآوری: سال گذشته که کشتی میراث مکتوب دچار حادثه شده بود، بیم آن می‌رفت که تندباد خشم و رشک‌ورزی آن را بر گل و لای هبوط بنشاند، بر آن شدیم که یادگاری از وقایع اتفاقیهٔ پانزده سال گذشته فراهم آوریم. دوستان و مشتاقان میراث مکتوب هر یک از سر لطف، مکتوبی و گاه مقالتی ارسال فرمودند که زین پس در هر شماره یکی دو نامه و مطالب را درج می‌کنیم تا ان‌شاءالله در آینده به چاپ یکجای آنها توفیق یابیم. در این شماره دو نامه یکی از استاد دکتر احمد مهدوی دامغانی و دیگری از دکتر علی لاریجانی را تقدیم می‌نماییم.

میراث مکتوب، شجرهٔ طیبه

در سفری که در آبان ماه امسال، به اقتراح و اصرار محبت‌آمیز دوست معظم فاضل ارجمند و شاعر ماهر و دانشمند جناب آقای دکتر غلامعلی حداد عادل - ادام الله تعالی مجده و علوه و معالیه - و در قبول دعوت مؤسسهٔ عظیم و عام المنفعه «عبدالعزیز سعود الباطین» - شیدالله ارکانها - به کویت کردم علاوه بر آنکه به نعمت تجدید عهد و ملاقات جناب آقای دکتر حداد عادل نائل شدم و از دیدار مجدد استاد دکتر محمدعلی آذرشب - دامت افاضاته - نیز بهره‌مند گشتم، مسرت آشنایی و دیدار این جوان بسیار فاضل با ذوق متتبع دقیق آقای دکتر اکبر ایرانی - ادام الله توفیقه و سعاده - که سالها بود اشتیاق آشنایی از نزدیک و دیدار ایشان را داشتم نیز حاصل شد، زیرا سالهاست از محبت ایشان و مرسولات بلاعوض و بی‌دریغشان برخوردارم و اخیراً نیز با مطالعهٔ کتاب بسیار خواندنی ایشان، حال دوران، که نمودار روشنی از فضل و کثرت تتبع و ظرافت طبعشان است بیش از پیش به کمال

ادبی ایشان پی بردم. پیش از سفر به کویت قصد داشتم (و دارم) که چند سطری در تقریظ این کتاب سودمند دلنشین و تحسین و تقدیر مؤلف فاضلش بنویسم.

دکتر ایرانی با تألیف این کتاب یکی از مظاهر تمدن عرب و رسوم بسیار رایج آن قوم در جاهلیت و اسلام را که تاکنون کسی در آن باره به زبان فارسی چیزی ننوشته بود، به خوبی مورد بحث قرار داده است. صادقانه عرض می‌کنم که این ناچیز بیش از چهل سال است که در نظر داشتم در این موضوع رساله‌ای (و نه کتابی به تفصیل و تحقیق حال دوران) فراهم کنم و حتی یک وقتی هم فکر کردم آن موضوع را به‌عنوان «رساله» به بعضی از دانشجویان مستعد دورهٔ دکتری ادبیات فارسی پیشنهاد کنم، ولی از اینکه مبادا مبادا برخی از عمّازان و خرده‌گیران، این معنی را مستمسکی (و یا به قول آن مرد عامی «دَسْمَسْکی») علیه من بندهٔ آخوندزاده قرار دهند، پروا داشتم - و این سخن بگذار تا وقت دگر - و الحمد لله تعالی که آقای دکتر ایرانی با همت و زحمت خود این مهم را کفایت فرمود، و به‌رحال یکی دیگر از غنایم سفر کویت شناخت و ملاقات این مرد عزیز بود و خداهش حفظ فرماید.

باری دو سه روز پیش جناب دکتر ایرانی ضمن تفقدی که از این بنده فرمود در تلفن مژده داد که مقرر است جشن و آئین ویژه‌ای به‌مناسبت پانزدهمین سال تأسیس «مرکز پژوهشی میراث مکتوب» برگزار شود و از این فقیر خواستند که از راه دور در آن جشن با تقدیم چند سطری حاکی از - به تعبیر ایشان - «برداشت و دریافتی» و به بیان خود این جانب «از احساس مسرت و محبت و تقدیر و احترام فراوانی که به این مرکز و خدمات بسیار ارزندهٔ آن دارم» عرض کنم:

شک نیست که یکی از برترین و سودمندترین بنیادهایی که در جهت گسترش فرهنگ والا و متعالی ایرانی - اسلامی در این سنوات اخیر ایجاد شده است، همین مرکز است که ادارهٔ آن و به ثمر رساندن آنچه را که در اوایل تأسیس نهالی تازه بود و امروزه، سپاس خداوند را، درختی تناور است به‌عهده همت و کفایت آقای دکتر ایرانی واگذار شده است. این بنده بی‌هیچ گزافه‌گویی، می‌تواند به درستی و راستی، ادعا کند که آنچه در این ده ساله این همایون درخت برومند، بر و هر روز، تازه‌تر از تازه‌تری داده است و کتب و رسالات و مجلات متنوع

میراث مکتوب و رسالت نسلها

اندیشمندان و فرزندگان تمدن شکوهمند ایران و اسلام طی قرون و اعصار با بهره‌گیری از آموخته‌ها و آزموده‌های خویش بر وسعت دامنه دانش و هنر بشر افزودند و حاصل این تلاش علمی، ادبی، و هنری را در دل نسخه‌های دستنویس درج نمودند، تا امروز هر یک از آن آثار خشتی زرین از بنای رفیع دانش و بینش بشری باشد.

نمایاندن این نقش درخشان و شناساندن سهم چشمگیر ایران بزرگ و اسلام عزیز با فراهم‌آوری نسخه‌های پراکنده در دست این و آن، و جمع‌آوری تصاویر موجود در گنج‌خانه‌های جهان، و رسیدگی به وضعیت مرمتی آنها، تا تهیه فهرستهای راهنما و تصویربرداری مناسب وظیفه خطیری است بر دوش ارباب فرهنگ و هنر.

اینها هر یک قدمی است در مسیر احیای این موارث میهنی و دینی، اما نقطه اوج این حرکت و مقصد غایی از این تلاش چندجانبه که منجر به شناساندن وسیع و وثیق آثار دانشمندان این آئین و سرزمین، و نشان دادن حلقه‌های مفقوده در سلسله درازآهنگ تاریخ علم می‌شود تصحیح انتقادی این متون است که با کمال مسرت می‌توان گفت ایران سرفراز به ویژه طی سی سال که از عمر انقلاب شکوهمند اسلامی می‌گذرد، علیرغم همه مشغله‌های ریز و درشتی که با آنها دست به گریبان بوده و در این زمینه کارنامه درخشانی را از خود بر جای گذاشته و امروز بسیاری از مراکز علمی و پژوهشی به تصحیح متون با نگاه احترام‌آمیز می‌نگرند و کتابخانه‌ها در انجام مقدمات احیای متون اهتمام ویژه‌ای نشان می‌دهند، و بسیاری از مراکز دانشگاهی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری را به این سمت سوق می‌دهند و خود در نشر این دست آثار آستین همت بالا زده‌اند.

بروز نشریات تخصصی کتابشناسی و نسخه‌شناسی متعدد نیز خود گویای اقبال عمومی و تقویت بنیه علمی و افزایش قابل ستایش ادبیات این حوزه در کشور بوده، و همه این حرکتها برای بازنمایی سهم ایران و اسلام در توسعه دانش و هنر مثمر ثمر بوده است.

در این میان مرکز پژوهشی میراث مکتوب در کنار دیگر نهادهای مرتبط با متون نقش تخصصی و اختصاصی ویژه‌ای را بر عهده داشته است. تصحیح و انتشار بیش از دویست متن کهن با عیار علمی بالا و شایسته عرضه

و مفید علمی و ادبی و تاریخی و فلسفی و عرفانی را منتشر کرده است، از آنچه در ده‌ساله پیش از انقلاب اسلامی، توسط بنیادهای فرهنگی عامه و در رأس همه آنها، مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران و دیگر دانشگاههای آن زمان و بنیادهای تابعه وزارت آموزش و پرورش یا آموزش و علوم یا فرهنگ و هنر نام می‌برم اگر بیشتر و متنوع‌تر نباشد بی‌گمان برابر است.

آقای دکتر ایرانی بر اساس ذوق و ابتکار ظریف خود و به برکت همکاری اساتید عالی‌مقدار و فضلا و دانشمندان نامداری که نام شریف آنان زینت‌بخش کارنامه مرکز میراث مکتوب است تاکنون از رخ اندیشه بسیاری از آفرینندگان گلرخان فرهنگ غنی و توانمند ایران نقاب گشوده است و از آن بنات ابکار که بنات افکارند و در پرده ضخیم گنجینه‌های خصوصی و یا کتب‌خانه‌ها و موزه‌های عمومی روی پنهان کرده بودند، پرده‌برداری کرده و بر آنان برازنده‌ترین جامه‌های نگارین «چاپ» را پوشانده است و آنها را در تضاعیف کتابهای شریف نفیس و بر صفحات گرامی مجله آینه میراث به منظر دیدار مشتاق صاحب‌نظران نشانده و بر صحنه وسیع فرهنگ ایران به نمایش گذارده است و خدای متان رحمان این توفیق عظیم را بر ایشان و همکاران ارجمند دانشمند ایشان مستدام فرماید، و دکتر ایرانی و آن فرزندگان همکارشان را در جوامع علمی و ادبی بر مکان مکینی که سزاوار چنین جوان فاضل با همت و چنان همکاران نامی با دقت است متمکن سازد و ان‌شاءالله «مرکز پژوهشی میراث مکتوب» را از گزند باد و باران حوادث روزگار در امان بدارد.

و به تناسب، و برای حسن ختام این مختصر، دست‌گدایی به دامن کرم و سخاوت قرآن حمید مجید دراز می‌کنم و چون به طهارت نیت و سلامت خدمت مؤسسان و مدیر و مشاوران و همکاران محترم مرکز پژوهشی میراث مکتوب که خداوند به سلامت و مزید توفیق مخصوصشان فرماید، یقین دارم لذا عرض می‌کنم ان‌شاءالله تعالی آن مرکز از مصادیق آیه شریفه «ضرب الله مثلاً کلمة طيبة كشجرة طيبة اصلها ثابت و فرعها فی السماء تؤتی اکلها کل حین یاذن ربها — و صدق الله العظیم» باشد. و الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد وآله الطاهرین.

احمد مهدوی دامغانی

در میدان جهانی فرهنگ کارستانی است که این مرکز با پایداری و دانستگی به انجام آن توفیق پیدا کرده، و باید از این بابت به جناب آقای ایرانی و همکاران ایشان دست‌میزاد گفت. طی پانزده سال گذشته این مرکز برای متخصصان حرفه‌ای تصحیح و تحلیل متون محل قابل اعتمادی شده و می‌توان گفت شیرازه اوراق پراکنده بوده است. نشر مجله علمی آینه میراث و برگزاری نشستهای تخصصی مرتبط با متون و متن‌پژوهان، و حضور فعال در برنامه‌های تخصصی این وادی از اقدامات شایسته تقدیر دیگری است که کارنامه این مرکز را درخشان‌تر می‌کند. برایم مایه مباهات است که شکل‌گیری این نهاد پژوهشی در ایام خدمت این جانب در وزارت فرهنگ بوده و در آن ایام توانسته‌ام به سهم خود انجام وظیفه کنم. امروز نیز در سنگر دیگر خود را موظف می‌دانم در تقویت نهادهای فرهنگی از این دست تلاش نمایم، به ویژه تقویت

کتابخانه مجلس که امانتدار بخش مهمی از میراث علمی و هنری ملت سرفراز ایران است. در همین مدت کوتاه نیز سعی خود را در مسیر اداره بهینه این کتابخانه بزرگ و تأمین نیازهای فوری و آتی آن مبذول داشته‌ام. با تأکید بر این نکته سخن را به پایان می‌برم که آنچه در زمینه احیای متون و تصحیح انتقادی آثار صورت گرفته اگرچه قابل ملاحظه و تقدیر بوده، اما در مقابل عظمت فرهنگ و تمدن ایران و اسلام به هیچ روی کافی نبوده است.

امیدوارم دوستان بوستان دانش راهی را که به شایستگی آغاز نموده‌اند، به بایستگی و بالندگی به انجام رسانند و حق مطلب را در دوران درخشان جمهوری اسلامی ادا نمایند. انشاءالله.

علی لاریجانی

رئیس مجلس شورای اسلامی

گزارش میراث